

УДК 336.6/51-7

ІНСТРУМЕНТИ ПРОВЕДЕННЯ МОНІТОРИНГУ ФІНАНСІВ ПІДПРИЄМСТВ РИНКОВОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

Васильєв О.В., Ярош Ю.О.

Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця

У статті розглянуті інструменти, що забезпечують здійснення процесу моніторингу фінансів підприємств ринкової інфраструктури. Застосовано метод аналізу ієрархій, що дозволив виділити ключові цілі, які забезпечують проведення моніторингу фінансів на підприємстві. Оцінено вплив складових цілей за методом експертних оцінок. Сформовано експертну групу, яка у процесі попарних порівнянь виділила ключові критерії. Досягнуто узгодженості між учасниками експертної групи.

Ключові слова: моніторинг фінансів, метод аналізу ієрархій, метод експертних оцінок, експертна група, анкетування, узгодженість експертних оцінок.

Постановка проблеми. У сучасній економічній системі уміння швидко адаптуватися до нових змін є ключовою умовою ведення господарської діяльності. Саме процес моніторингу фінансів сприяє оперативному втручанню в управління та дозволяє скорегувати діяльність підприємства. Моніторинг фінансів підприємств здійснюється за ключовими напрямом, такими як: моніторинг грошових коштів; моніторинг фінансово-економічної безпеки підприємства; моніторинг фінансового стану підприємства [1]. Суттєвою відзнакою евристичних методів і моделей є відсутність чітких математичних рішень. Загальною направленістю цих процедур є використання людини у якості «вимірювального пристрою» для отримання кількісних оцінок якісних характеристик і явищ, що не завжди можливо піддавати вимірюванням чи обчисленням статистичними методами. Отже, для більш детального оцінювання процесу моніторингу фінансів підприємств розглянуто цілі та завдання моніторингу грошових коштів та фінансово-економічної безпеки підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сутність і зміст використаних методів аналізу ієрархій та експертних оцінок повною мірою відображені у чисельній літературі по проблемі, а механізм ре-

алізації пропонують спеціальні статистичні методи і методи системного аналізу [2, 3, 4, 5, 6].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Певна частина науковців у своїх працях акцентує увагу на здійсненні оцінки моніторингу фінансів підприємств за допомогою показників фінансового стану. Однак, це є не повним проведенням моніторингу фінансів на підприємстві. Питання дослідження окремих джерел процесу моніторингу фінансів, вивчення його особливостей з метою розробки загальних та специфічних методів, інструментів, що сприятиме удосконаленню здійснення процесу є недостатньо вивченими потребують подальшого дослідження.

Мега статті. Головною метою цієї роботи є визначення ключових критеріїв, що дозволяє найповніше здійснити процес моніторингу фінансів підприємств ринкової інфраструктури.

Виклад основного матеріалу. У сучасній економічній практиці недостатньо лише чисельних показників фінансового стану, отже, виділено певні критерії, що забезпечать якісний вибір об'єкту інвестування. Обрання кінцевого єдиного компромісного рішення з урахуванням різноманітних критеріїв є достатньо складним завданням при плануванні та прийнятті рішень.

Моніторинг фінансів підприємства передбачає 6 ключових цілей та завдань, що забезпечують здійснення процесу:

1) Зміцнення комерційного розрахунку, що є основою стабільності роботи підприємства: перевірка збереження грошових коштів у касі; перевірка збереження грошових коштів на поточних банківських рахунках; перевірка документів на придбання товарно – матеріальних цінностей.

2) Здійснення антикризової політики: перевірка цільового використання грошових коштів; перевірка своєчасності перерахування коштів з метою погашення заборгованості за податками та іншими розрахунками.

3) Запобігання довгострокової дебіторської та кредиторської заборгованості: перевірка своєчасності заліку грошових коштів на поточні банківські рахунки; перевірка своєчасності оприбуткування грошових коштів до каси; перевірка своєчасності повернення грошових коштів підзвітними особами; перевірка повноти надходжень грошових коштів від реалізації продукції/послуг та інших дебіторів; перевірка сплати грошових коштів за отримані товари/послуги від кредиторів.

4) Досягнення максимальної стабільності функціонування, незалежно від факторів: відповідність правовим нормам/стандартам; захист інформації; перевірка екологічної безпеки; перевірка займаного сегменту ринку; налагодження зв'язків з судовими органами; ЗМІ.

5) Забезпечення технологічної незалежності підприємства та ефективності організаційної структури: перевірка фінансової безпеки; перевірка кадрів при прийнятті на роботу; перевірка технологічної безпеки; забезпечення силової безпеки; перевірка та захист інтерфейсу; відповідність статутних документів діючому законодавству; наявність завірених копій статутних документів, що зберігаються за межами підприємства; підготовка управлінського складу до захисту від рейдерства; проведення діагностики підприємства з виявлення можливого рейдерства; надійне збереження печатки підприємства; обмеження права підпису; ведення ефективного корпоративного управління.

6) Інші, у тому числі перевірка правильності нарахування та сплати дивідендів.

Для виділення ключових цілей моніторингу

фінансів підприємств застосовано метод аналізу ієрархій. Метод використано з метою спрощення процесу обрання об'єкту інвестування відповідно до цілей моніторингу фінансів.

Перелік ключових критеріїв моніторингу фінансів підприємств має істотну залежність між собою (рис. 1).

Результатом застосування методу аналізу ієрархії є ієрархічні рівні цілей моніторингу фінансів підприємств, що зображено на рис. 2.

Згідно до рис. 2 видно, що на II рівні – найкритичніші показники для інвестора. Для детальнішого дослідження показників, що мають вплив на здійснення моніторингу фінансів підприємств, необхідно оцінити вплив складових цілей за допомогою методу експертних оцінок.

Метод експертних оцінок застосовано на припущенні думок спеціалістів у певній галузі знань можна побудувати адекватну картину майбутнього розвитку з урахуванням всіх можливих стрибків [2]. Саме експерт є фахівцем, що глибоко розуміє зміст і особливості «вузьких місць» і стан досліджуваної проблеми. В результаті лише висококваліфікований спеціаліст може дати найбільш точний прогноз розвитку досліджуваного процесу [3].

Було сформовано експертну групу до якої увійшло 27 учасників. Для того, щоб надати рекомендації, щодо використання отриманих результатів ієрархічної моделі на практиці, слід об-

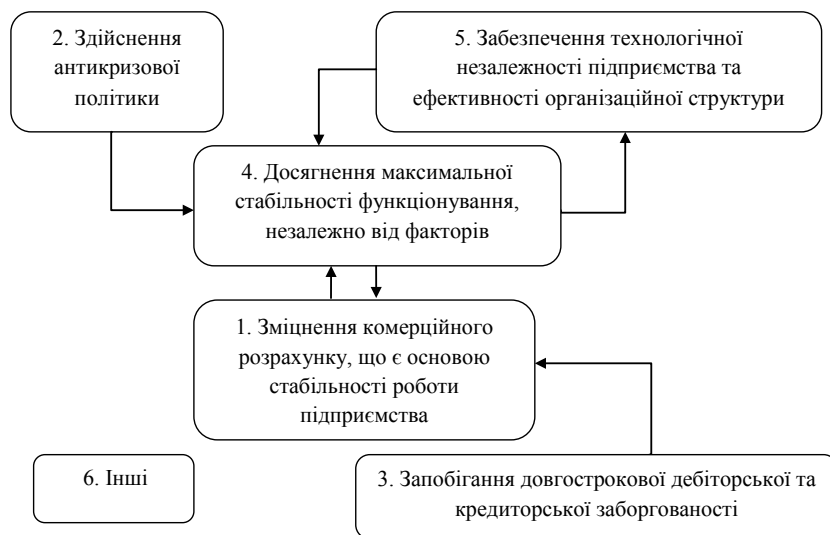

Рис. 1. Взаємозв'язок цілей моніторингу фінансів

Джерело: розроблено авторами

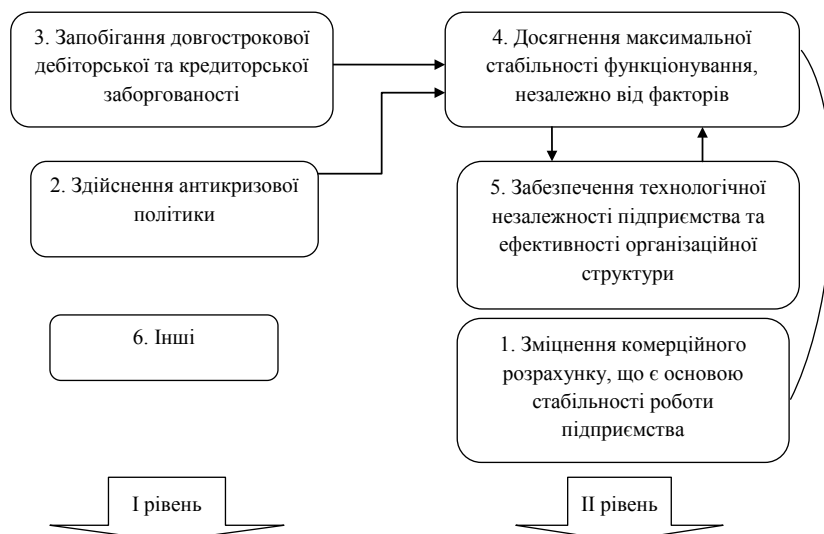

Рис. 2. Ієрархічні рівні цілей моніторингу фінансів підприємств

Джерело: розроблено авторами

грунтувати їх статистичну значущість. Доведено репрезентативність вибірки, тобто достатність кількості опитуваних фахівців ринкової інфраструктури, що брали участь у дослідженні.

Для опитування фахівців у сфері інвестування було обрано – анкетування.

Анкетування – це заочне опитування, при якому всім респондентам в єдиній друкованій формі пропонується система запитань з можливими варіантами відповідей (або без них). Запитання за своєю сутністю є матеріальним втіленням теми, а за формою – основним інструментом проведення опитування [4, с. 76].

Сформовано завдання для експертів наступним чином: визначено яка з представлених проблем є найбільш впливовішою на процес моніторингу фінансів та оцінено позитивний чи негативний вплив проблеми на цей процес у разі її вирішення, то проблеми будуть критеріями (1К, 2К, 3К, ... nК) експертного аналізу, а ступінь впливу – оптимістичним (A1) чи песимістичним сценарієм (A1). Всі оцінки виставлено за шкалою відносної важливості Сааті Т. [5], до того ж оцінки над головною діагоналлю повинні бути пропорційними оцінкам під діагоналлю.

Для реалізації методу введено закон ієрархічної безперервності, відповідно до якого необхідно, щоб елементи кожного рівня ієрархії були порівнянні по відношенню до елементів вищих рівнів.

Подібні матриці є проміжним етапом оцінювання даного дослідження, наступним етапом є перевірка на узгодженість оцінок експертів [6].

Матриця оцінок є ідеальною матрицею порівнянь у разі її погодженості. Критерієм погодженості є рівність порядку матриці та її найбільшого власного значення. Власний вектор матриці суджень забезпечує впорядкування пріоритетів. Таким чином, наступним етапом експертного аналізу на основі порівняння є визначення вектору пріоритетів. Відносна сила, величина або вірогідність кожної окремої проблеми в ієрархії визначається оцінкою відповідного йому елемента власного вектора матриці, нормалізованого до одиниці.

Практичні результати за алгоритмом при оцінці критеріїв моніторингу фінансів підприємств виконано в Excel 2010, його розширені функції дозволяють отримати точні відповіді, виконуючи завдання знаходження геометричного середнього. Розрахунки за алгоритмом проведення експертного оцінювання пріоритетності критеріїв моніторингу фінансів представлені в табл. 1, 2, 3.

Отримана вага кожної мети моніторингу фінансів підприємства свідчить про те, що у критерії «Зміцнення комерційного розрахунку, що є основою стабільності роботи підприємства» головним параметром оцінки є «Перевірка збереження грошових коштів на поточних банківських рахунках (3К)» (табл. 1), у критерії «Досягнення максимальної стабільності функціонування, незалежно від факторів» є «Перевірка займаного сегменту (6К)» (табл. 2), у критерії «Забезпечення технологічної незалежності підприємства та ефективності організаційної структури» – «Ведення ефективного корпоративного управління (12К)» (табл. 3).

За результатами методу експертного аналізу виділено ключові показники у критеріях оцінки моніторингу фінансів на підприємстві ринкової

інфраструктури. Після проміжних розрахунків для перевірки погодженості матриці розраховано індекс [6]:

$$I_n = \frac{(\lambda_{\max} - n)}{(n-1)} \quad (1)$$

де I_n – індекс погодженості;
 n – кількість досліджуваних критеріїв матриці (проблем).

Таблиця 1
Визначення переліку критеріїв (Зміцнення комерційного розрахунку, що є основою стабільності роботи підприємства)

Кри-терій	Порівняль-не геоме-тричне	Вага кожного критерію	Век-тор (AW)	Результат перемноження матриць (λ)
1К	0,306	0,075	0,241	3,233
2К	1,326	0,324	1,046	3,233
3К	2,466	0,602	1,946	3,233
	4,098	1,000	-	-

Джерело: розроблено авторами

Таблиця 2
Визначення переліку критеріїв (Досягнення максимальної стабільності функціонування, незалежно від факторів)

Кри-терій	Порівняль-не геоме-тричне	Вага кожного критерію	Век-тор (AW)	Результат перемноження матриць (λ)
1К	0,338	0,044	0,305	6,909
2К	0,577	0,075	0,501	6,641
3К	0,702	0,092	0,641	6,984
4К	1,424	0,186	1,293	6,947
5К	1,886	0,247	1,647	6,676
6К	2,720	0,356	2,472	6,951
	7,647	1,000	-	-

Джерело: розроблено авторами

Таблиця 3
Визначення переліку критеріїв (Забезпечення технологічної незалежності підприємства та ефективності організаційної структури)

Кри-терій	Порівняль-не геоме-тричне	Вага кожного критерію	Век-тор (AW)	Результат перемноження матриць (λ)
1К	5,393	0,339	4,782	14,104
2К	0,340	0,021	0,282	13,201
3К	0,450	0,028	0,398	14,059
4К	0,408	0,026	0,342	13,331
5К	0,589	0,037	0,493	13,331
6К	1,064	0,067	0,942	14,078
7К	0,849	0,053	0,716	14,104
8К	0,677	0,043	0,636	14,104
9К	0,780	0,049	0,794	14,104
10К	1,470	0,092	1,194	14,104
11К	1,766	0,111	1,453	14,104
12К	2,121	0,133	1,764	14,104
	15,906	1,000	-	-

Джерело: розроблено авторами

Значення індексу погодженості не повинно перевищувати 0,2. За представленими критеріями склало: «Зміцнення комерційного розрахунку, що є основою стабільності роботи під-

приємства» – 0,117; «Досягнення максимальної стабільності функціонування, незалежно від факторів» – 0,197; «Забезпечення технологічної незалежності підприємства та ефективності організаційної структури» – 0,191. Ключовим показником у проведенні анкетування було те, що експерти не обговорювали оцінювання між собою. Значення індексів свідчить про погодженість оцінок експертів та дозволяє продовжити дослідження цього питання, бо оцінки є об'єктивними та не залежать одна від іншої.

Висновки і пропозиції. Застосовані методи аналізу ієрархій та експертних оцінок дозволили значно спростити процес обрання об'єкту інвестування за 3 якісними показниками, такими як:

зміцнення комерційного розрахунку, що є основою стабільності роботи підприємства; досягнення максимальної стабільності функціонування, незалежно від факторів; Забезпечення технологічної незалежності підприємства та ефективності організаційної структури. Спрощення відбулося за рахунок визначення ключових цілей та головного фактору, що характеризує кожну мету. Виділені ключові критерії у комплексі з показниками фінансового стану найповніше характеризують процес моніторингу фінансів підприємств. Для подальшого розкриття та пропонування методичного підходу, щодо удосконалення механізму моніторингу фінансів підприємств, планується розгляд показників фінансового стану підприємств.

Список літератури:

1. Ярош Ю. О. Концептуальна модель моніторингу фінансів підприємств [Електронний ресурс] / Ю. О. Ярош // Глобальні та національні проблеми економіки. Електронне наукове фахове видання. – 2017. – № 16. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/issue-16-2017/24-vipusk-16-kviten-2017-r/3029-yarosh-yu-o-kontseptualna-model-monitoringu-finansiv-pidpriemstv>
2. Грабовецький Б. С. Методи експертних оцінок: теорія, методологія, напрямки використання: монографія / Б. С. Грабовецький. – Вінниця: ВНТУ, 2010. – 171 с.
3. Моделі і методи соціально-економічного прогнозування: підручник / [В. М. Геєць, Т. С. Клебанова, О. І. Черняк та ін]. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2005. – 396 с.
4. Крейденко В. С. Библиотечные исследования: научные основы: учеб. пособ. для библиотеч. факультетов культуры и пед. вузов / В. Крейденко. – Москва: Книга, 1983. – 142 с.
5. Лямец В. И., Успенко В. И. Основы общей теории систем и системный анализ. Учебное пособие – Харьков: «БУРУНТ и К», Киев; ООО «КНТ» 2015. – 304 с.
6. Курач Т. М. Підготовчий етап експертних оцінок пріоритету властивостей географічних карт / Т. М. Курач // Часопис картографії. – 2013. – № 7. – С. 37-44.

Васильев А.В., Ярош Ю.О.

Харьковский национальный экономический университет имени Семена Кузнеця

ФОРМИРОВАНИЕ ИНСТРУМЕНТОВ ПРОВЕДЕНИЯ МОНИТОРИНГА ФИНАНСОВ ПРЕДПРИЯТИЙ РЫНОЧНОЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ

Аннотация

В статье рассмотрены инструменты, которые обеспечивают осуществление процесса мониторинга финансов предприятий рыночной инфраструктуры. Применен метод анализа иерархий, который позволил выделить ключевые цели, которые обеспечивают проведение мониторинга финансов на предприятии. Оценено влияние составляющих целей с помощью метода экспертных оценок. Сформировано экспертную группу, которая в процессе парных сравнений выделила ключевые критерии. Достигнута согласованность между участниками экспертной группы.

Ключевые слова: мониторинг финансов, метод анализа иерархий, метод экспертных оценок, экспертная группа, анкетирование, согласованность экспертных оценок.

Vasylyev O.V., Yarosh Y.O.

Simon Kuznets Kharkiv National University of Economic

FORMATION OF INSTRUMENTS FOR MONITORING OF FINANCES OF MARKET INFRASTRUCTURE ENTERPRISES

Summary

The article are considered tools that ensure the implementation of the process of monitoring the finances of enterprises in the market infrastructure. A method of analyzing hierarchies has been applied, which has made it possible to identify key objectives that ensure the monitoring of finances in the enterprise. The influence of the constituent parts of the targets was estimated using the method of expert assessments. An expert group was formed, which singled out key criteria in the process of paired comparisons. Consistency between the participants of the expert group was achieved.

Keywords: monitoring of finances, method of analyzing hierarchies, expert assessment method, expert group, questionnaire, consistency of expert assessments.